

به نام خدا

راهنمای جامع الگوسازی و دوخت پالتو، کت و بارانی

مؤلف :

فاطمه خدارحمی

انتشارات ارسطو

(سازمان چاپ و نشر ایران - ۱۴۰۵)

نسخه الکترونیکی این اثر در سایت سازمان چاپ و نشر ایران و اپلیکیشن کتاب رسان موجود می باشد

Chaponashr.ir

سرشناسه : خدارحمی ، فاطمه ، ۱۳۵۶
عنوان و نام پدیدآورنده: راهنمای جامع الگوسازی و دوخت پالتو، کت و بارانی / مولف: فاطمه خدارحمی
مشخصات نشر : انتشارات ارسطو (سازمان چاپ و نشر ایران)، ۱۴۰۵.
مشخصات ظاهری : ۱۰۵ ص.
شابک : ۹۷۸-۶۲۲-۱۲۹-۵۴۶-۳
وضعیت فهرست نویسی : فیبا
یادداشت : کتابنامه.
موضوع : راهنمای جامع الگوسازی - دوخت پالتو، کت و بارانی
رده بندی کنگره : TP ۹۸۳
رده بندی دیویی : ۶۶۸/۵۵
شماره کتابشناسی ملی : ۵۲۳۶۸۴۷۹
اطلاعات رکورد کتابشناسی : فیبا

نام کتاب: راهنمای جامع الگوسازی و دوخت پالتو، کت و بارانی

مولف: فاطمه خدارحمی

ناشر : انتشارات ارسطو (سازمان چاپ و نشر ایران)

صفحه آرای، تنظیم و طرح جلد: الهام غفاری

تیراژ: ۱۰۰۰ جلد

نوبت چاپ: اول - ۱۴۰۵

چاپ: زیرجد

قیمت: ۱۷۰۰۰۰ تومان

فروش نسخه الکترونیکی - کتاب رسان :

<https://chaponashr.ir/ketabresan>

شابک : ۹۷۸-۶۲۲-۱۲۹-۵۴۶-۳

تلفن مرکز پخش : ۰۹۱۲۰۲۳۹۲۵۵

www.chaponashr.ir

chaponashr.ir

www.jamaneh.com

فهرست

مقدمه	۶
دیباچه: معماری کالبد و هندسه ساختار در خیاطی فاخر	۶
چرایی نگارش این اثر و خلأ منابع مرجع	۷
ساختار و نقشه راه کتاب	۸
فصل ۱	۱۱
دنیای پارچه‌های ضخیم؛ شناخت متریل و لایی‌کوبی تخصصی	۱۱
فصل ۲	۱۶
مهندسی الگوسازی به روش مولر (مبانی و بالاتنه)	۱۷
فصل ۳	۲۵
مهندسی پالتو؛ تبدیل الگوی پایه به مدل‌های ضخیم و زمستانه	۲۵
فصل ۴	۴۱
هندسه و طراحی یقه‌ها و آستین‌های تخصصی در لباس‌های ضخیم	۴۱
۴.۱. مهندسی یقه انگلیسی (Notch Lapel)؛ از تئوری تا خط شکست	۴۱
مراحل گام‌به‌گام رسم الگوی یقه انگلیسی با احتساب ضخامت پارچه:	۴۲
۴.۲. یقه بلیزر، آرshal و آمریکایی در پالتوهای زمستانه	۴۳
الف) یقه بلیزر و دبل‌برست (Peak Lapel)	۴۳
ب) یقه آرshal و آمریکایی (American Collars & Shawl)	۴۳
۴.۴. مهندسی آستین دو تکه کتی (The Two-Piece Tailored Sleeve)	۴۵
گام‌های ترسیم آستین دو تکه در متد مولر:	۴۶
۴.۵. مدیریت خُرد آستین (Sleeve Cap Ease) و اپل‌گذاری	۴۷
گام‌های ترسیم آستین دو تکه در متد مولر:	۴۷
۴.۶. مدیریت خُرد آستین (Sleeve Cap Ease) و اپل‌گذاری	۴۸

- ۴۹ ۲. آستین کیمونو با مرغک (Kimono with Gusset):
- ۴۹ ۴.۷. چاک آستین و دکمه‌خور مچی (Buttons & Vent)
- ۵۰ ۴.۸. جدول عیب‌یابی تخصصی یقه‌ها و آستین‌ها
- ۵۱ فصل ۵
- ۵۱ مهندسی دوخت جیب‌ها، فنون اتوکشی صنعتی و مونتاژ اسکلتی در لباس‌های ضخیم
- ۵۱ ۵.۱. ارگونومی، جانمایی و استاندارد ابعادی انواع جیب در پالتو و کت
- ۵۲ جدول استانداردهای ابعادی جیب‌های پالتو و کت زمستانه:
- ۵۴ ۵.۲. زیرسازی و لایه‌کوبی تخصصی دهانه جیب‌ها
- ۵۴ ۵.۳. راهنمای تصویری و گام‌به‌گام دوخت جیب دوفیلتاب به همراه نقاب (Flap Pocket)
- ۵۵ ملزومات برش قطعات برای یک جیب:
- ۵۶ مراحل اجرایی گام‌به‌گام:
- ۵۹ ۵.۴. جیب مورب پالتویی با تک‌فیلتاب پهن (Slanted Coat Welt)
- ۵۹ تفاوت‌های تکنیکی با دوفیلتاب:
- ۶۰ ۵.۵. جیب پاکتی آستردار با گوشه‌های مهندسی‌شده (Lined Patch Pocket)
- ۶۰ روش ساخت جیب پاکتی حرفه‌ای بدون نمایش دوخت از رو:
- ۶۱ ۵.۶. تکنیک‌های اتوکشی صنعتی و ابزارهای فرم‌دهی فرمال (Tailor's Pressing Tools)
- ۶۲ معرفی ابزارهای تخصصی اتوکشی:
- ۶۳ ۵.۷. گام‌های طلایی اتوکشی درزهای پالتو (The ۴-Step Pressing Rule)
- ۶۳ ۵.۸. ساختار اسکلتی بالاتنه؛ مونتاژ لایی مویی و تقویت قفسه سینه (Chest Piece Construction)
- ۶۴ تکنیک دوخت بخیه زیگزاگی دست‌دوز (Pad Stitching / پیکه‌دوزی):
- ۶۵ ۵.۹. چک‌لیست پایش کیفیت دوخت و مونتاژ (Quality Control Audit)
- ۸۱ ۷.۱. ماتریس تحلیل خطوط تنش و چروک (Tension Analysis & Wrinkle)
- ۸۲ ۷.۲. تحلیل و اصلاح عیوب ناحیه گردن و سرشانه
- ۸۳ ۱. شانه شیب‌دار یا افتاده (Sloping Shoulders)
- ۸۴ ۲. شانه مربعی یا افقی (Square Shoulders)

- ۸۵ ۳. فاصله گرفتن یقه از پشت گردن (Gapping / Collars Stand-off)
- ۸۶ ۷.۳. اصلاح ایرادات اندامی ناحیه پشت و ستون فقرات
- ۸۶ ۱. پشت خمیده یا قوزدار (Dowager's Hump / Round Back)
- ۸۷ ۲. گودی کمر عمیق (Swayback)
- ۸۸ ۷.۴. اصلاح ایرادات قفسه سینه و بالانتنه جلو
- ۸۸ ۱. سینه برجسته در پالتوهای فیت (Full Bust Adjustment - FBA)
- ۸۹ ۲. سینه صاف یا فرورفته (Small Bust Adjustment - SBA)
- ۸۹ ۷.۵. تحلیل و رفع عیوب حرکتی و ساختاری آستین کت و پالتو
- ۹۰ جدول عیب‌یابی و تنظیم موقعیت آستین دوتکه:
- ۹۱ ۷.۶. پروتکل جامع جلسات پرو و فیتینگ پالتو (The ۵-Point Fitting Check)
- ۹۲ جزئیات اجرایی پروتکل فیتینگ:
- ۹۳ ۷.۷. چک‌لیست اورژانسی عیب‌یابی در پالتوی آماده و دوخته‌شده
- ۹۳ ۷.۸. جمع‌بندی نهایی کتاب
- ۹۴ فهرست منابع و مراجع تخصصی (Bibliography)
- ۹۴ ۱. مراجع آلمانی متد مولر و پسران (Sohn & M. Müller)
- ۹۵ ۲. مراجع بین‌المللی الگوسازی و مهندسی الگو (Pattern Making)
۳. مراجع تکنیک‌های دوخت، خیاطی فاخر و شخصی‌دوزی (Couture & Tailoring)
- ۹۵ (Techniques)
- ۹۶ ۴. استانداردهای ملی و مراجع دانشگاهی ایران
- ۹۷ واژه‌نامه تخصصی و اصطلاحات فنی (Pattern Terms & Glossary of Tailoring)

مقدمه

دیباچه: معماری کالبد و هندسه ساختار در خیاطی فاخر

در گستره بی‌پایان هنر و صنعت پوشاک، دوخت لباس‌های رو و زمستانه به‌ویژه کت، پالتو، بارانی و اورکت—همواره عالی‌ترین تجلی مهارت، دقت و بینش مهندسی یک خیاط به شمار می‌رود. اگر دوخت پوشاک سبک، لطیف و روزمره را به هنر نقاشی و چیدمان تشبیه کنیم، پالتودوزی و ساخت کت‌های کلاسیک بی‌گمان «معماری و مجسمه‌سازی کاربردی» است. در این ساحت، پارچه تنها پوششی برای استتار یا تزیین اندام نیست؛ بلکه عنصری سازه‌ای است که در تعامل پیوسته با جاذبه، آناتومی پویا، جرم و حجم متریال، و تغییرات اقلیمی، هویت و کالبد می‌یابد.

کت و پالتو پیراهنی ضخیم‌تر نیست؛ ماهیتی مستقل با ساختاری لایه‌ای، ارگونومیک و چندبعدی است. خیاطی که به قلمرو ضخیم‌دوزی قدم می‌گذارد، باید از نقش صرفاً یک مجری خطوط الگو فراتر رود و در جایگاه یک «مهندس بافت و کالبد» بیندیشد. کوچک‌ترین خطای میلی‌متری در محاسبه شیب یک سرشانه، بی‌توجهی به رفتار کشسانی تار و پود یک پارچه فوتر یا کشمیر، نادیده گرفتن ضریب انبساط آستر و یا غفلت از

تک‌بافت‌ها و الگوهای مختلف، می‌تواند منجر به بروز مشکلاتی در فرایند دوخت و نهایتاً به کاهش کیفیت و دوام محصول نهایی منجر شود.

چرایی نگارش این اثر و خلا منابع مرجع

سال‌ها تدریس، پژوهش و تجربه کارگاهی در حوزه طراحی و تولید پوشاک نشان داده است که یکی از بزرگ‌ترین آسیب‌های آموزشی در ایران، تکیه بر الگوهای تجربی بدون پشتوانه علمی، فرمول‌های حدسی و آموزش‌های پراکنده و سطحی در زمینه لباس‌های آستردار و سنگین است. بسیاری از هنرجویان، دانشجویان و حتی دوزندگان پرتلاش، پس از فراگیری رسم الگوهای ساده بالاتنه، هنگامی که با ضخامت ۲ تا ۳ میلی‌متری پارچه‌های

فوتر، لایه‌های متعدد پد سینه، لایه مویی، اپل و آستر روبه‌رو می‌شوند، لباس نهایی را سنگین، دفرمه، نامتقارن و خسته‌کننده بر تن می‌یابند.

پرسش‌های بنیادین بسیاری در کتب سنتی بی‌پاسخ مانده است:

- چگونه می‌توان بدون دستکاری‌های مداوم و شکافتن‌های فرساینده، یقه‌ای ساخت که پشت گردن را در آغوش بگیرد و از قفسه سینه فاصله نگیرد؟
 - آزادی‌های ارگونومیک (*Ease Allowances*) برای پوشیدن لباس‌های زیرین چگونه به‌صورت ریاضی و بر اساس متد اصیل مولر آلمان محاسبه می‌شوند؟
 - راز کاپ آستین‌های پرصلابت و گرد کتی در متدهای خیاطی فاخر ایتالیایی و انگلیسی چیست؟
 - چگونه می‌توان تکنیک‌های سنتی کارگاهی با لایه مویی و تخته‌کوب چوبی را با تکنولوژی‌های مدرن دوخت و لایه‌های نوین ترکیب کرد؟
- کتاب حاضر با هدف پاسخ‌گویی به این نیاز بنیادین و پر کردن خلأ یک «مرجع جامع، گام‌به‌گام و علمی» به رشته تحریر درآمده است. این اثر تلاشی است نظام‌مند برای پیوند زدن مبانی آکادمیک هندسه مولر (*Sohn & M. Müller*) با ریزه‌کاری‌های تجربی و فوت‌وفن‌های پشت‌پرده اتاق‌های پرو و کارگاه‌های شخصی‌دوزی فاخر (*Haute*)

مباحث این کتاب به گونه‌ای مهندسی و فصل‌بندی شده‌اند که خواننده از درک ساختار ذره‌ای متریال آغاز کند، از کریدورهای هندسی و محاسباتی الگوسازی بگذرد، وارد خطوط مونتاژ و تکنیک‌های دوخت شود و در نهایت بر ظریف‌ترین متدهای فیتینگ و رفع ایرادات اندامی مسلط گردد:

فصل ۱

دنیای پارچه‌های ضخیم؛ شناخت متریال و لایی کوبی تخصصی

یکی از بزرگ‌ترین اشتباهات هنرجویان در شروع کار این است که گمان می‌کنند تفاوت یک پالتو با یک شومیز زنانه، تنها در ابعاد الگو و کلفتی پارچه است. اما در خیاطی فاخر (Haute Couture)، پارچه‌های ضخیم قواعد بازی خود را دارند. پارچه‌های زمستانه به دلیل گرماژ بالا، ضخامت تار و پود و رفتارهای حرارتی متفاوت، نیازمند شناخت علمی و لمس فیزیکی دقیقی هستند. در این فصل، ساختار پارچه‌ها، انتخاب آستر و مهندسی اسکلت لباس (لایی کوبی) را به صورت جامع بررسی می‌کنیم.

۱.۱. طبقه‌بندی تخصصی پارچه‌های زمستانه و کاربرد آن‌ها

برای یک انتخاب صحیح، ابتدا باید پارچه‌های ضخیم را از نظر الیاف، وزن و نوع بافت بشناسیم:

الف) پارچه‌های پشمی بافت‌دار و سنگین (Textured Fabrics & Wool)
توید (Tweed): از الیاف پشم طبیعی یا مخلوط پشم و مصنوعی با طرح‌های جناغی، پیچازی و شطرنجی بافته می‌شود.

رفتار در دوخت: تار و پود نسبتاً شلی دارد و به راحتی ریش‌ریش می‌شود. در هنگام دوخت درزها، باید زاپاس‌ها را کمی بیشتر (حدود ۲ سانتی‌متر) در نظر گرفت.
فوتر یا کوتینگ (Coating/Melton): پارچه‌ای پشمی و کوبیده‌شده که متراکم و بسیار گرم است.

رفتار در دوخت: لبه‌های آن پس از برش ریش‌ریش نمی‌شود، اما ضخامت بسیار زیادی در درزها ایجاد می‌کند که نیاز به تکنیک “سبک‌سازی زاپاس‌ها” (Grading) دارد.
بوکله (Bouclé): پارچه‌ای فانتزی با گره‌ها و حلقه‌های برجسته در سطح آن.

رفتار در دوخت: به راحتی زیر پایه چرخ گیر می‌کند. برای دوخت آن باید از پایه‌های با زیره تفلون یا کاغذهای الگو در زیر درز استفاده کرد.

(ب) پارچه‌های لوکس و ظریف زمستانه

کشمیر (Cashmere): تهیه شده از موی بز کشمیر. بسیار سبک، فوق‌العاده گرم و گران‌قیمت است.

رفتار در دوخت: حرارت مستقیم اتو به راحتی الیاف حساس آن را می‌سوزاند و برق می‌اندازد. اتوکشی آن باید منحصراً با اتوی سرد و پارچه محافظ (اتوپاک) انجام شود.

آلپاکا (Alpaca): الیافی شبیه به پشم اما بسیار نرم‌تر و با درخشندگی طبیعی.

رفتار در دوخت: جهت خوابِ پرزهای پارچه (Nap) در آلپاکا بسیار مهم است. هنگام چیدمان الگو، تمام قطعات باید رو به یک جهت برش بخورند، در غیر این صورت سایه‌روشن‌های شدیدی در لباس نهایی دیده می‌شود.

(ج) پارچه‌های ضد آب و صنعتی

شمعی، مموری و میکرو (Rainproof/Windproof): مورد استفاده در بارانی‌ها و کاپشن‌ها.

رفتار در دوخت: جای سوزن روی این پارچه‌ها باقی می‌ماند. اگر اشتباه بدوزید، سوراخ‌ها روی پارچه ابدی خواهند شد! بنابراین سنجاق زدن مستقیم به این پارچه‌ها ممنوع است و باید از گیره‌های مخصوص خیاطی (Wonder Clips) استفاده شود.

۱.۲. راهنمای کاربردی انتخاب سوزن و نخ برای ضخیم‌دوزی

یکی از دلایل اصلی شکستن سوزن، پاره شدن نخ و یا نخ‌کش شدن پارچه در کارگاه‌ها، عدم هماهنگی سوزن با تراکم پارچه است. جدول زیر راهنمای استاندارد برای این انتخاب است:

content_copy

نوع پارچه	شماره سوزن مناسب	نوع نخ	نکته دوختی
فوتر و پشم ۱۰۰	یا	۱۱۰ پلی استر	ضخیم طول گرز دوخت روی ۳.۵ تا ۴
سنگین	(ساده/Jeans)	(نمره ۴۰)	تنظیم شود.
کشمیر و ۹۰		نخ ابریشمی	یا فشار پایه چرخ باید کمی
آلپاکا	(ساده/Microtex)	پلی استر نرم	کاهش یابد.
بارانی و ۸۰	یا	۹۰	از سوزن های نوک تیز برای
شمعی	(Microtex)	نخ پلی استر ضد آب	جلوگیری از آسیب استفاده
			شود.
چرم	۹۰	تا	سوزن چرم دارای نوک سه
طبیعی و	(Leather)	۱۱۰ نخ واکس خورده یا	گوش برنده است تا چرم را
جیر		ابریشم ضخیم	سوراخ کند.

۱.۳. آناتومی آستردوزی؛ انتخاب لایه درونی پالتو

آستر فقط برای پوشاندن درزهای داخلی نیست؛ آستر وظیفه دارد ایستایی لباس را حفظ کرده، پوشیدن و درآوردن آن را آسان کند و دوام پالتو را بالا ببرد.

آستر ساتن (Satin): به دلیل سطح بسیار لیز و براق، بهترین گزینه برای آستین کت و پالتو است تا دست به راحتی داخل آن حرکت کند. بهتر است از ساتن های باکیفیت و متراکم (مانند ساتن دوشس) استفاده شود.

آستر ژاکارد (Jacquard): طرح دار و بسیار شکیل است. ثبات ابعادی بالایی دارد و برای کت های لوکس مردانه و زنانه ایده آل است.

آستر پنبه‌ای یا کتان (Flannel Lining): در پالتوهای بسیار گرم یا اسپرت استفاده می‌شود. گرمای زیادی دارد اما لیز نیست و پوشیدن لباس را کمی سخت‌تر می‌کند. (معمولاً در بدنه از فلانل و در آستین‌ها از ساتن استفاده می‌شود).

💡 قانون آبرفت آستر:

آسترها به ویژه انواع نخی و ابریشمی آبرفت شدیدی دارند. همیشه قبل از برش، پارچه آستری را به مدت ۳۰ دقیقه در آب ولرم قرار دهید و پس از خشک شدن، با دمای ملایم اتو کنید.

۱.۴. اسکلت‌بندی لباس؛ هنر و تکنیک لایه‌کوبی تخصصی

لایه‌کوبی (Interfacing) در کت و پالتو حکم فونداسیون در ساختمان‌سازی را دارد. اگر لایه‌کوبی به درستی انجام نشود، بعد از اولین اتو یا خشک‌شویی، کل پالتو ظاهر چروکیده و ارزان‌قیمتی به خود می‌گیرد.

انواع لایه‌های پرکاربرد در ضخیم‌دوزی:

لایه پرشین (یا لایه زنجیره): بهترین لایه چسبی برای پالتو و کت است. ایستایی فوق‌العاده‌ای دارد و به مرور زمان و در اثر شستشو حباب نمی‌اندازد.

لایه حریر (تریکو): کشسانی کمی دارد و فقط برای قسمت‌هایی مثل دهانه جیب‌ها یا سجاف‌های ظریف پالتوهای سبک مناسب است.

لایه مویی (Hair Canvas): این لایه غیرچسبی از موی بز یا شتر تهیه می‌شود و در متد سنتی و شخصی‌دوزی (Tailoring) کاربرد دارد. این لایه به صورت دستی و با دوخت‌های پنهان (مثل دوخت شلال و بست) به پارچه اصلی متصل می‌شود. کت‌هایی که با لایه مویی دوخت می‌شوند، طول عمر فوق‌العاده بالا و ایستایی بی‌نظیری در قسمت سینه دارند.

۱.۵. آموزش گام به گام لایه کوبی قطعات پالتو

برای اینکه پالتو بیش از حد خشک نشود یا برعکس، شل و بی حال نایستد، از این فرمول اجرایی برای لایه کوبی قطعات استفاده کنید:

[کل پیش (بالاتنه جلو) ==>] لایه کوبی کامل با لایه پرشین
 [بالاتنه پشت ==>] لایه کوبی فقط در قسمت کارور و
 حلقه آستین (به صورت هلال)
 [سجاف جلو و یقه ==>] لایه کوبی کامل دوبل (دو لایه لایه
 برای ایستایی یقه)
 [دمپای آستین و دمپای پالتو ==>] لایه کوبی به پهنای زاپاس دوخت + ۲ سانتی متر
 اضافه

تکنیک‌های اتوکشی لایه چسبی (دشمن حباب‌ها):

تنظیم حرارت: دمای اتو را روی درجه پشم (Wool) یا متوسط قرار دهید. بخار اتو را فعال کنید.

روش فشار ضربه‌ای (Lift & Press): اتو را روی یک نقطه قرار دهید، به مدت ۱۰ تا ۱۵ ثانیه با وزن بدن به آن فشار وارد کنید، سپس اتو را بلند کرده و روی نقطه بعدی بگذارید. هرگز اتو را روی لایه نکشید. کشیدن اتو باعث کش آمدن لایه و چین خوردگی پارچه می‌شود.

زمان استراحت: پس از چسباندن لایه، قطعه پارچه را تا زمانی که کاملاً خنک نشده است از روی میز اتو تکان ندهید. الیاف چسب لایه نیاز دارند تا در حالت سکون سرد شوند تا پیوند آن‌ها با پارچه دائمی شود.